

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA APLIKOVANÝCH VĚD

Bakalářská práce

**Urbanistické hodnocení vývoje a současného
stavu obce Mokrouše - návrh revitalizace a
následného vývoje**

Helena Plecítá

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Urbanistické hodnocení vývoje a současného stavu obce Mokrouše – návrh revitalizace a následného vývoje“

vypracovala samostatně s použitím pramenů a literatury v práci uvedených.

V Plzni dne 2.6.2014

.....
Helena Plecítá

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce Ing. Martině Vichrové, Ph.D, za vedení práce, věcné připomínky ke zpracování bakalářské práce a čas, který mi věnovala. Panu Ing., aut. Arch. Pavlu Valtrovi za odborné vedení práce, trpělivý přístup a možnost nahlédnout do složité a široké problematiky, které se věnuje. Také děkuji paní Ing. Kláře Salzmann, PhD, za cenné informace, které zásadně ovlivnily můj pohled na tuto problematiku a napomohly při tvorbě této práce. Děkuji také Českému úřadu zeměměřičskému a katastrálnímu za poskytnutí dat.

Abstrakt

Jedním z úkolů územního plánování je zjišťovat a posuzovat stav území a jeho přírodní, kulturní a civilizační hodnoty. Jedním z cílů územního plánování je tyto hodnoty chránit. Vybranou lokalitou je obec Mokrouše. Tato bakalářská práce se zabývá analýzou této lokality, jejím historickým vývojem a důležitými místy v krajině. Cílem této bakalářské práce je posoudit významné hodnoty vybrané lokality a následně navrhnout jejich revitalizaci.

Klíčová slova

Mokrouše, revitalizace, krajina, člověk v krajině

Abstract

One of the tasks of spatial planning is to determine and evaluate conditions of the respective area and its environmental, cultural and civilizational value. One of the goals of spatial planning is to protect these values. The chosen area is village Mokrouše. This bachelor thesis deals with an analysis of this locality, its historical development and significant landmarks. The objective of this work is to assess important values of chosen area and subsequently suggest its revitalization.

Key words

Mokrouše, revitalization, landscape, human in the landscape

Obsah

<u>SEZNAM OBRÁZKŮ</u>	7
<u>SEZNAM ZKRATEK</u>	9
<u>ÚVOD</u>	10
<u>1. PROBLEMATIKA URBANISTICKÉHO VÝVOJE SÍDLA VE VZTAHU KE KRAJINĚ A VOLBA ZÁJMOVÉ LOKALITY</u>	12
1.1 VÝBĚR ZÁJMOVÉ LOKALITY	13
<u>2. POPIS HISTORICKÉHO VÝVOJE OBCE MOKROUŠE, ZHODNOCENÍ, ANALÝZA A ROZBOR SOUČASNÉHO STAVU</u>	15
2.1 HISTORICKÝ VÝVOJ ZÁJMOVÉ LOKALITY	15
2.2 HISTORICKÝ VÝVOJ SÍDLA	16
2.3 POPIS VÝZNAMNÝCH MÍST V KRAJINĚ A JEJICH HISTORICKÝ VÝVOJ	17
2.3.1 MOKROUŠSKÝ RYBNÍK	21
2.3.2 NA PALOUČKU	25
2.3.3 KŘÍŽEK	27
2.3.4 CESTY	28
2.3.5. KAPLIČKA	33
<u>3. NÁVRH REVITALIZACE OBCE MOKROUŠE</u>	34
3.1 VODA V KRAJINĚ A MOŽNOSTI ZLEPŠENÍ VODNÍHO REŽIMU	34
3.1.1 NÁVRH REVITALIZACE TYMÁKOVSKÉHO A LHŮTSKÉHO POTOKA	35
3.1.2 NÁVRH NA USKUTEČNĚNÍ REVITALIZACE MOKROUŠSKÉHO RYBNÍKA	39
3.1.3 NÁVRH NA OBNOVU ZANIKLÉHO RYBNÍKA	39
3.2 NÁVRH NA ROZŠÍŘENÍ VEŘEJNÉHO PROSTORU „NA PALOUČKU“	41
3.3 NÁVRH ROZVOJE ÚZEMÍ	43
<u>4. ZÁVĚR A SHRUTÍ VÝSLEDKŮ PRÁCE</u>	46
<u>5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY</u>	47
<u>6. SEZNAM PŘÍLOH</u>	49

Seznam obrázků

- Obr. 1.1 Poloha Mokrouše (SEZNAM.CZ, 2014).
- Obr. 1.2 Výřez z výkresu širších vztahů, z dokumentace Zásad územního rozvoje (ZÚR). Rozvojové území je znázorněno světle hnědou barvou. Poloha obce je zvýrazněna červeným oválem se šipkou. Podkladová data byla čerpána z (MARUSHKA, 2014).
- Obr. 2.1 Památník obětem 1. a 2. světové války v obci Mokrouše (Osobní archiv fotografií pana Ing., aut. Arch. Pavla Valtra).
- Obr. 2.2 Graf počtu obyvatel v letech 1848 – 2012.
- Obr. 2.3 Pohled na obec Mokrouše.
- Obr. 2.4 Porovnání před a po scelování pozemků (Národní geoportál INSPIRE, 2014).
- Obr. 2.5 Zatrubněný Lhůtský potok na území obce Mokrouše (znázorněno růžovou čárkovanou čarou) (Národní geoportál INSPIRE, 2014).
- Obr. 2.6 Rybniční soustava v okolí obce Mokrouše zakreslená na mapě II. vojenského mapování z roku 1836-1852, podkladová vrstva převzata z (Národní geoportál INSPIRE, 2014).
- Obr. 2.7 Rybníky v okolí obce Mokrouše zakreslené na mapě Stablního katastru z roku 1841 (MARUSHKA, 2014) podkladová data © ČÚZK, souvislý rastr © Ing. Václav Čada, CSc.
- Obr. 2.8 Mokroušský rybník lemovaný asfaltovou cestou (Mokrouše: Obec, 2014).
- Obr. 2.9 Pohled na Mokroušský rybník z přilehlé asfaltové cesty (Mokrouše: Obec, 2014).
- Obr. 2.10 Molo na Mokroušském rybníku (Mokrouše: Obec, 2014).
- Obr. 2.11 Na paloučku - nově vysazená zeleň (Mokrouše: Obec, 2014).
- Obr. 2.12 Na paloučku - kruhová lavička okolo stromu.
- Obr. 2.13 Na paloučku - lávka přes Tymákovský potok vedoucí směrem k Mokroušskému rybníku (Mokrouše: Obec, 2014).
- Obr. 2.14 Obnovený kříž na rozcestí "U křížku".
- Obr. 2.15 Odpočívadlo s lavičkou a dvěma vysazenými stromy v blízkosti křížku.
- Obr. 2.16 Zvýraznění vybraných cest na výřezu z mapy z II. vojenského mapování 1:28 000, podkladová data (Národní geoportál INSPIRE, 2014).
- Obr. 2.17 Silnice s alejí (vyznačena červeně a zeleně) na výřezu mapy III. vojenského mapování 1:25 000, podkladová data (ČÚZK, 2014).
- Obr. 2.18 Zvýraznění vybraných cest na topografické mapě z roku 1952, podkladová data (ČÚZK, 2014).
- Obr. 2.19 Alej vedoucí podél hlavní cesty procházející obcí Mokrouše.
- Obr. 2.20 Cesta od křížku směrem k Mokroušskému rybníku lemovaná občasným náletovým porostem.
- Obr. 2.21 Výhled směrem na obec Lhůta.
- Obr. 2.22 Lavička u cesty vedoucí do obce Lhůta.
- Obr. 2.23 Kaplička v obci Mokrouše.
- Obr. 3.1 Návrh revitalizace Tymákovského potoka.
- Obr. 3.2 Návrh řešení přechodu přes vodu pomocí kamenných stupáků.
- Obr. 3.3 Návrh revitalizace Tymákovského potoka, řez A - A'.
- Obr. 3.4 Návrh revitalizace Tymákovského potoka, řez B - B'.
- Obr. 3.5 Překrytí map zobrazující původní polohu velkého rybníka, jehož obrys je znázorněn červeně a sloupy elektrického vedení vyznačeny zelenými kroužky.

Ortofoto převzato z (SEZNAM.CZ, 2014), mapa Stabilního katastru z roku 1841 převzata z (MARUSHKA, 2014) podkladová data © ČÚZK, souvislý rastr © Ing. Václav Čada, CSc.

Obr. 3.6 vyznačení stávajícího území "Na paloučku" a návrhu jeho rozšíření na mapě (SEZNAM.CZ, 2014).

Obr. 3.7 Detail Výkresu základního členění krajiny - plochy změn v krajině a úprav nezastavěných ploch.

Obr. 3.8 Výřez z Výkresu základního členění krajiny - revitalizace Tymákovského potoka.

Obr. 3.9 Výřez z Výkresu základního členění území – obnovení zaniklého rybníka a odtrubnění a revitalizace Lhůtského potoka.

Seznam zkratk

AOPK ČR – Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky

ČÚZK – Český úřad zeměměřičský a katastrální

DKM – Digitální katastrální mapa

ORP – Obec s rozšířenou působností

ZÚR – Zásady územního rozvoje

Úvod

Návrh rozvoje jakéhokoli zastavěného území úzce souvisí s pochopením vztahů v krajině, která ji bezprostředně obklopuje, se znalostí její historie, kulturního dědictví, prostupnosti krajiny, vody v krajině a jiných přírodních hodnot. Evropská úmluva o krajině zavazuje evropské státy respektovat „*krajinu jako základní složku prostředí, v němž obyvatelé žijí, jako výraz rozmanitosti jejich společného kulturního a přírodního dědictví i jako základ jejich identity.*“ (AOPK ČR, 2004, s.7). To se bohužel na mnoha místech na našem území neděje. Lidé, pokoušející se do krajiny navracet její ztrácející se hodnoty, jsou společností zavrhováni. Naše dědictví a naše identita ustupují velkým developerským záměrům.

Podle Zákona o územním plánování a stavebním řádu § 18 odst. 4: „*územní plánování ve veřejném zájmu chrání a rozvíjí přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Přitom chrání krajinu jako podstatnou složku prostředí života obyvatel a základ jejich totožnosti. S ohledem na to určuje podmínky pro hospodárné využívání zastavěného území a zajišťuje ochranu nezastavěného území a nezastavitelných pozemků. Zastavitelné plochy se vymezují s ohledem na potenciál rozvoje území a míru využití zastavěného území.*“, (Plos,2007). Úkolem územního plánování je podle § 19 odst. 1 písm. a): „*zjišťovat a posuzovat stav území, jeho přírodní, kulturní a civilizační hodnoty*“, (Plos,2007).

Analýza krajiny je před návrhem dalšího rozvoje území zcela nezbytná. Na rozvoji by se mělo podílet nejen široké množství odborníků, ale také veřejnost. Území je třeba chápat jako celek, jako velkou propojenou síť vztahů, které je nutné zachovat a chránit. Krajina má mnoho funkcí, které zajišťují naši existenci na této planetě. Tyto funkce může splňovat pouze za předpokladu, že k ní bude člověk přistupovat s pokorou a rozumem a pro okamžité zisky nezapomene na škody, které by neuváženými změnami mohl vyvolat v budoucnosti (Tlapák, Šálek a Legát, 1992).

Cílem práce je zhodnotit stávající stav obce Mokrouše. Zjistit a posoudit stav území a jeho přírodní, kulturní a civilizační hodnoty, jakožto jeden z úkolů územního plánování. Na základě hodnocení stávajícího stavu navrhnout revitalizaci území a jeho následný rozvoj.

V první kapitole je popsán stručný úvod do problematiky vývoje sídla¹ s ohledem na okolní krajinu. Nastínění dopadů rozvoje sídel na vztah člověka s krajinou. Dále je zde uveden výběr zájmové lokality², důvody výběru a stručný popis lokality.

Druhá kapitola se zabývá popisem historického vývoje lokality a faktory, které tyto změny způsobily. Dále jsou popsána jednotlivá důležitá místa v krajině a jejich historie.

Třetí kapitola obsahuje návrh revitalizace jednotlivých vybraných částí území s důrazem na vodu v krajině. Dále se zabývá předpokládaným dalším růstem zastavěného území.

Ve čtvrté kapitole jsou shrnuty výsledky práce. Zhodnocení stavu území a funkce vztahů mezi člověkem a krajinou, ve které žije. Součástí kapitoly je také shrnutí navrhovaných změn v krajině.

¹ Pod pojmem sídlo je v této práci považováno místo s existencí lidského osídlení.

² Pod pojmem lokalita je v této práci považována krajina obklopující sídlo.

1. Problematika urbanistického vývoje sídla ve vztahu ke krajině a volba zájmové lokality

Zakládáním sídel a zemědělstvím začal člověk prostředí zásadně přetvářet. Na kvalitě jeho pozorování přírody záviselo, zda se dožije příštího dne, zda jeho rodina překoná nadcházející zimu. Před mnoha tisíci lety ještě netušil, že je ekolog. Dnes je tento výraz často považován za nadávku (AOPK ČR, 2004). Krajina pro člověka nebyla jen místem obživy, ale byl s ní zcela spjat, jak se nám dnes bohužel dochovává už jen z upadajících lidových tradic, jakou je například čištění studánek, zarostlých vyhlídek a pomníčků v krajině. Péče o krajinu byla tedy bezpodmínečně nutná k setrvání na jednom místě. Již staří Římané věděli, že je kvůli hygieně a ochraně zdrojů pitné vody nutné odvádět splaškové vody kanalizací za město, aby nedošlo ke kontaminaci pitné vody a šíření nemocí. Dle (Maier a kol., 2008) již v době kamenné člověk věděl, že pokud chce půdu dlouhodobě využívat, je nutné s ní správně hospodařit.

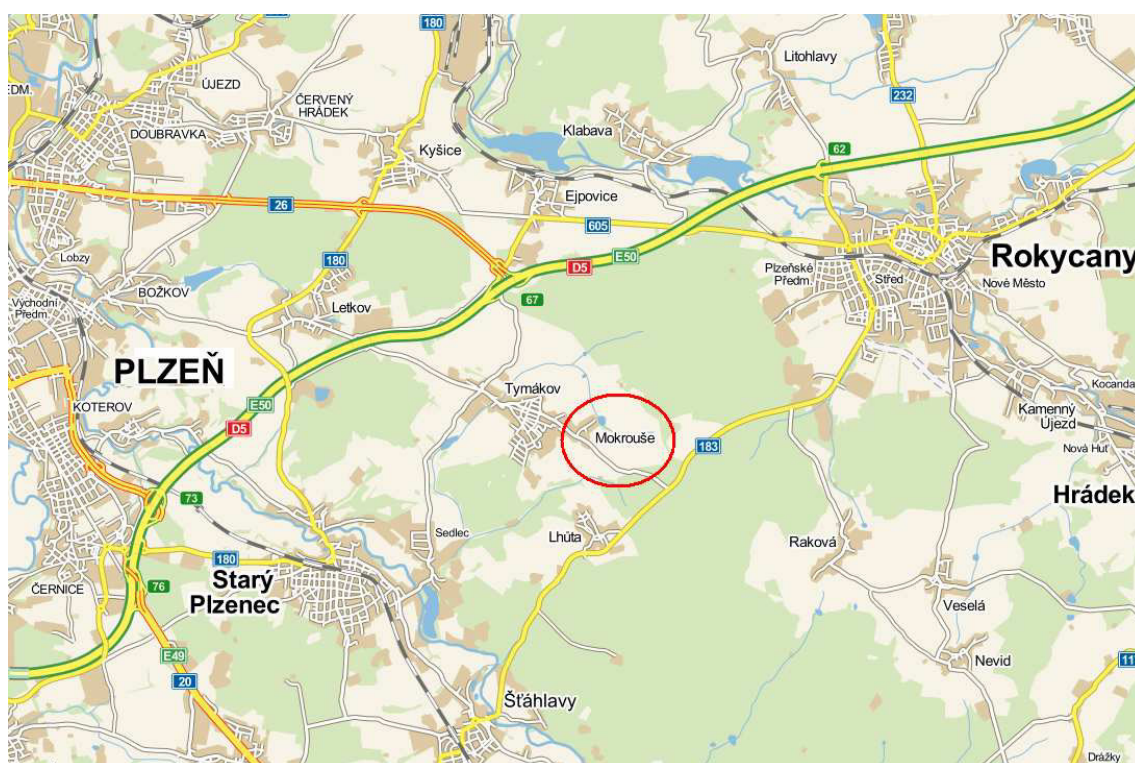
Socialistická kolektivizace půdy a její znárodňování zasadilo těžkou ránu do vztahu člověka a krajiny. Lidé ztratili pocit osobní odpovědnosti za vzhled a kvalitu krajiny (Hájek, 2008). V dnešní době, kdy si za kvalitu vody či dobrou úrodu nezodpovídáme sami, přestáváme vnímat úzké pouto mezi námi a přírodou. Nechali jsme zarůst staré cesty, po kterých se procházela naše historie, na mnoha místech jsme vyhnali vodu z krajiny a tím jsme vyhnali z krajiny i mnoho zvířat, rostlin a částečně i sebe samé. Člověk, jakožto bytost zcela závislá na krajině, ztrácí dnes s krajinou kontakt. Ve snaze se k přírodě alespoň přiblížit, stěhuje se do satelitních obcí poblíž okrajů měst, které se rozrůstají a krajinu pohlcují.

Korigování růstu sídel a dlouhodobé záměry rozvoje sídel jsou tedy pro rozvoj každého konkrétního sídla nezbytné. Nutné jsou revitalizace krajiny a odstraňování nevhodných zásahů člověka do krajiny, jejichž výsledkem jsou např. problémy s vodou v krajině. Potřebné je i navrácení do krajiny dnes již ztracených hodnot, obnova cest a stezek, pomníčků v přírodě a vyhlídek.

1.1 Výběr zájmové lokality

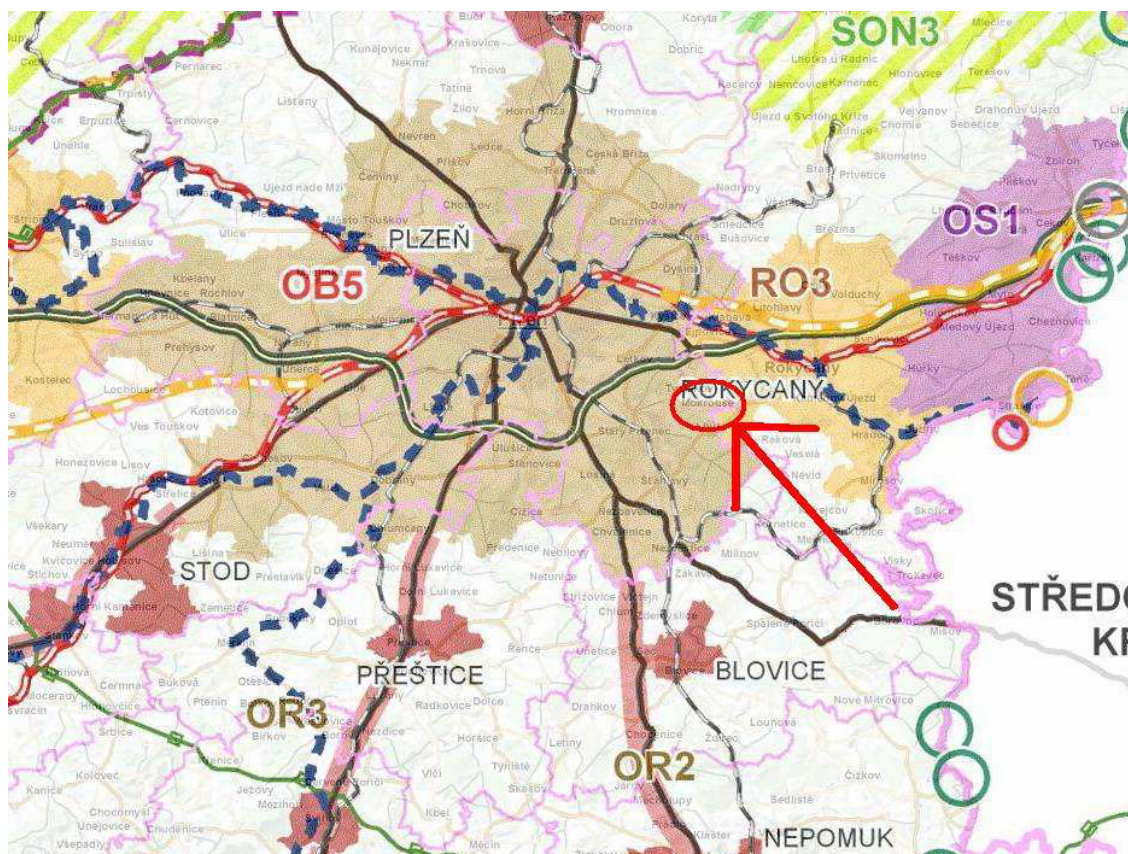
Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala obec Mokrouše. Obec Mokrouše je vesnice nacházející se přibližně 11 km východně od Plzně a spadající pod Obec s rozšířenou působností (ORP) Plzeň (Mokrouše: Obec, 2014). Díky velmi dobré dostupnosti města Plzeň, které lidem nabízí pracovní příležitosti, sociální a kulturní vyžití a dostupnost široké škály produktů, je obec vhodným územím pro rozvoj. Sama obec si navzdory blízkosti velkoměsta zachovala venkovskou tvář, která se však rychle mění.

Tato lokalita byla pro vypracování bakalářské práce velmi vhodná, neboť v dané lokalitě aktuálně probíhá tvorba nového územního plánu, jenž je vytvářen odborným konzultantem bakalářské práce panem Ing., aut. Arch. Pavlem Valtrem, který je s problematikou v obci Mokrouše velmi dobře seznámen. Dalším z důvodů byla i poloha obce Mokrouše. Pro zhodnocení a správný návrh dalšího rozvoje byla nutná dokonalá znalost lokality. Lokalitu bylo třeba navštěvovat, procházet jejím okolím a komunikovat s tamními obyvateli. Proto bylo jedním z kritérií vybrat oblast mně známou a blízkou. Poloha obce Mokrouše je zakreslena na obr. 1.1.

Obr. 1.1 Poloha obce Mokrouše (SEZNAM.CZ, 2014).

Obec je velmi dobře dopravně dostupná pomocí stávající silniční sítě. Hlavní silnice I. třídy do Plzně je od obce vzdálena pouhé 4 kilometry, stejně jako nájezd na dálnici D 5. Ačkoliv je dálnice velmi blízko obce, není její existence v obci patrná (není z obce slyšet, ani vidět). Krajina v okolí obce je tichá a klidná. Dalším důvodem volby obce Mokrouše byl fakt, že obec leží v rozvojové oblasti Plzeňského kraje (viz obr. 1.2).

Obr. 1.2 Výřez z výkresu širších vztahů, z dokumentace Zásad územního rozvoje (ZÚR). Rozvojové území je znázorněno světle hnědou barvou. Poloha obce je zvýrazněna červeným oválem se šipkou. Podkladová data byla čerpána z (MARUSHKA, 2014).

2. Popis historického vývoje obce Mokrouše, zhodnocení, analýza a rozbor současného stavu

2.1 Historický vývoj zájmové lokality

První zmínka týkající se zájmové lokality je z roku 1410, kdy markrabě Jadolt odkázal ves pražské kapitule. V roce 1493 král Vladislav dovolil zřízení rybníků. V roce 1557 byla stále pustá ves prodána Rokycanům, které ji daly zapsat do obnovených zemských desek a měly ji ve svém držení až do roku 1759. Pro historii obce to byl rozhodující moment, neboť město Rokycany zřídilo na pozemcích pusté vsi panský dvůr. Obec Mokrouše byla v mnoha listinách zmiňována v souvislosti s obcí Tymákov, ačkoli dnes již netvoří její součást (Mokrouše: Obec, 2014).

Během let 1557 až 1651 město Rokycany zalesnilo pozemky pusté vsi Cháchov. Předtím byl zalesněn pouze vrch Čilina. Oficiální název obce byl používán až od roku 1780, do té doby se vyskytovaly názvy Mokráš nebo Mokrúšov. Jméno Mokrouše bylo nejspíše odvozeno od tamního sedláka Mokroucha. Další možností odvození názvu obce je podle tamní mokré jílovité a bahnité oblasti. V roce 1813 zalesnily Rokycany pastviny mezi němčickou myslivnou a mokroušskou cestou (Mokrouše: Obec, 2014).

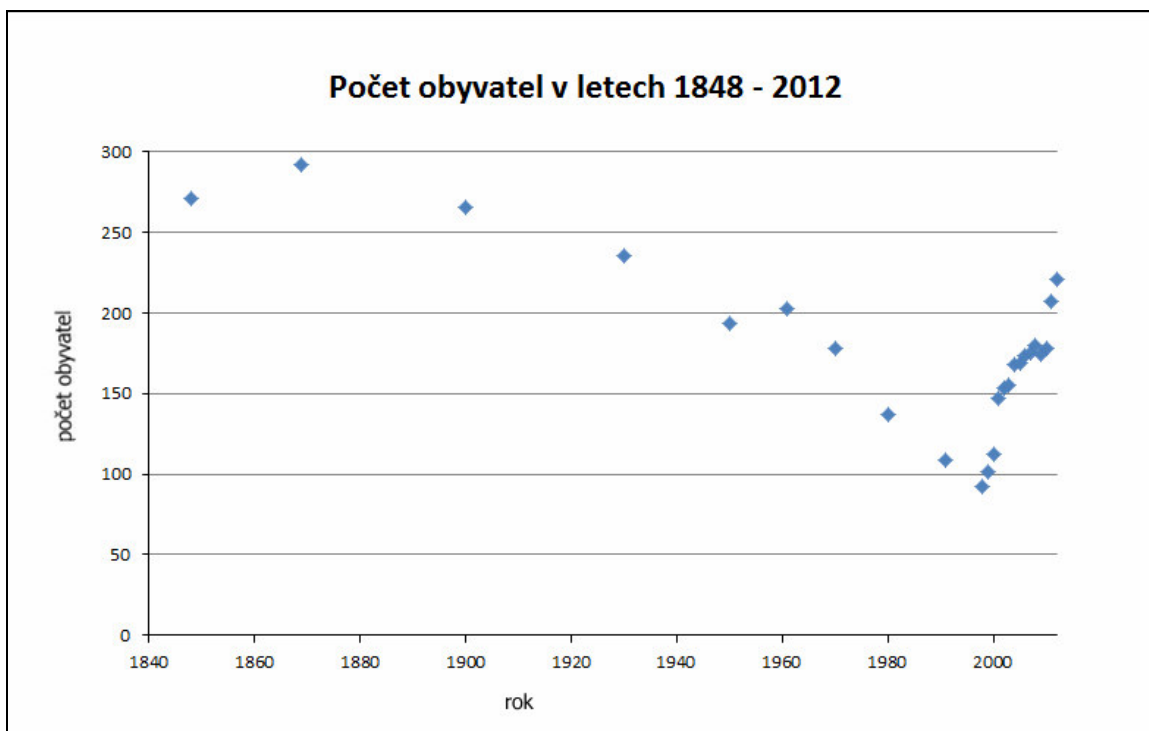
Do klidného vývoje obce zasáhla až v roce 1914 válka. Povolávací rozkaz dostalo 48 mužů. Během války žili lidé v obci ve velké bídě. O život přišlo 12 obyvatel obce. Za 2. světové války vznikla v Tymákově a okolních vesnicích ilegální odbojářská skupina. Tato skupina měla celkem 36 členů a dostala název „Revoluční národní výbor v Tymákově“. Organizace tiskla letáky a časopisy, pomocí nichž dávala obyvatelům zprávy, napomáhala rodinám zatčených a snažila se škodit okupantům. Na počátku roku 1943 byla skupina prozrazena. Celkem bylo zatčeno 39 občanů, z obce Mokrouše jich bylo 7. Na konci války se 14 z nich nevrátilo, mezi nimi i tehdejší starosta obce Mokrouše. V neděli 6. května 1945 přijela do obce vojska 3. Americké armády generála Pattona, která osvobodila i Plzeň. Američané zde měli svůj štáb, většina obyvatel tamních stavení nabídla vojákům nocleh (Mokrouše: Obec, 2014). V obci dodnes stojí památník věnovaný obětem obou výše zmíněných světových válek, viz obr. 2.1.

Obr. 2.1 Památník obětem 1. a 2. světové války v obci Mokrouše (Osobní archiv fotografií pana Ing., aut. Arch. Pavla Valtra).

2.2 Historický vývoj sídla

Mezi 16. a 17. stoletím se začal na území obce Mokrouše rozvíjet sídelní útvar. Nejprve byl tvořen pouze dvěma staveními, panským dvorem čítajícím 26 obyvatel. V roce 1710 bylo na území obce Mokrouše již 12 stavení. V roce 1757 ves čítala 6 rodin s 36 lidmi. V roce 1790 zde bylo 33 stavení a 119 lidí. Prudký rozvoj byl způsoben rozdělením rokycanského panského dvora a přidělením půdy novým osadníkům z okolních vesnic i z města Rokycan. V roce 1795 vypukl v obci velký požár, při kterém vyhořelo 13 stavení v prostoru na hranici s obcí Týmákov. V roce 1838 měla obec Mokrouše 38 domů, v roce 1848 už 39 domů a 271 obyvatel. Územní rozvoj obce se od tohoto roku na 145 let téměř úplně zastavil. Do dnešních dnů probíhala výstavba na parcelách původních domů nebo zahrad, původní půdorys obce se za tuto dobu rozrostl jen o 5 nových stavení. V roce 1910 měly Mokrouše 47 domů. V roce 1945 již 49 domů a do roku 2000 vzrostl počet domů na 60 (Mokrouše: Obec, 2014). Demografický vývoj počtu obyvatel v letech 1848 až 2012 je znázorněn na obrázku níže (obr. 2.2).

Obr. 2.2 Graf počtu obyvatel v letech 1848 – 2012.

Obec Mokrouše je typickým příkladem ulicové vesnice. (Urbášková, 2012). Většina stavení je postavena přímo podél silnice procházející obcí a podél silnice vedoucí k Mokroušskému rybníku. Při vypracovávání bakalářské práce a po konzultaci s odborníky bylo zjištěno, že na způsob návrhu rozvoje sídla jsou rozporuplné názory. Ty zcela závisí na názoru osoby navrhující rozvoj sídla, avšak musí brát ohled i na podmínky, které jsou v každém území zcela unikátní. Nelze stanovit jednotnou šablonu, podle které by bylo možné řídit rozvoj ve všech územích.

2.3 Popis významných míst v krajině a jejich historický vývoj

Jako ve většině venkovských sídel i zde bylo zemědělství hlavní obživou obyvatel (zemědělská půda zabírá z celkové výměry obce 90,2% (Český statistický úřad, 2014)). Zemědělstvím lidé krajinu zcela přetvořili. Proces přetváření přírody člověkem trval ale tisíce let. Přesto, že se tvář krajiny za tuto dobu výrazně změnila, stále byly změny povětšinou v souladu s přírodou. Ve 20. století se ovšem podařilo člověku přírodu zásadně přetvořit a to ne právě vhodným způsobem.

Po 2. světové válce došlo k rozorání mezí a cest a scelování pozemků. Zároveň byly některé potoky a vodoteče zatrubněny. Tím byla výrazně zlepšena možnost efektivního obdělávání polí. Odvodněnou krajinou s narovnanými a zatrubněnými toky ale srážková voda velmi rychle odchází, aniž by doplnila chybějící zásoby podzemní vody. Zároveň přitom krajinu zbavuje cenných živin, které v nižších částech povodí fungují jako organické znečištění. Při větších srážkách není krajina schopna vodu udržet, ta se dostává rychle do nižších částí povodí, které jsou často narovnané a opět upraveny člověkem nevhodným způsobem, díky němuž se voda krajinou jen prožene a páchá škody. Od roku 1997 činí výše škod v ČR 174 mld. Kč a čítá 118 lidských obětí. Pokud by se podařilo vodu do krajiny vhodným způsobem vrátit, v případě většího množství srážek by krajina byla schopna velké množství vody retenčně udržet (Pokorný a Dvořáková, 2011), (Úlovec, 2011).

Scelování a odvodňování polí působí špatně i na stávající vodní plochy v okolí polí. Pokryv hladiny vodním květem bývá způsoben právě změnou hospodaření v krajině. Dříve byly v okolí rybníčků a jejich přítoků mokřady. Tyto mokřady fungovaly stejně jako dnešní kořenové čističky (Pokorný a Dvořáková, 2011).

Rozoráním mezí byla pole vystavena také nepřízní povětrnostních vlivů a škůdcům. Rychlejší a častější erozní působení deště a větru mělo za příčinu pomalejší růst rostlin a pozemky byly ochuzeny o mnoho výživných látek. Poškozena byla často také charakteristická atmosféra *genia loci* mnohých takto kultivovaných oblastí (Hájek, 2008).

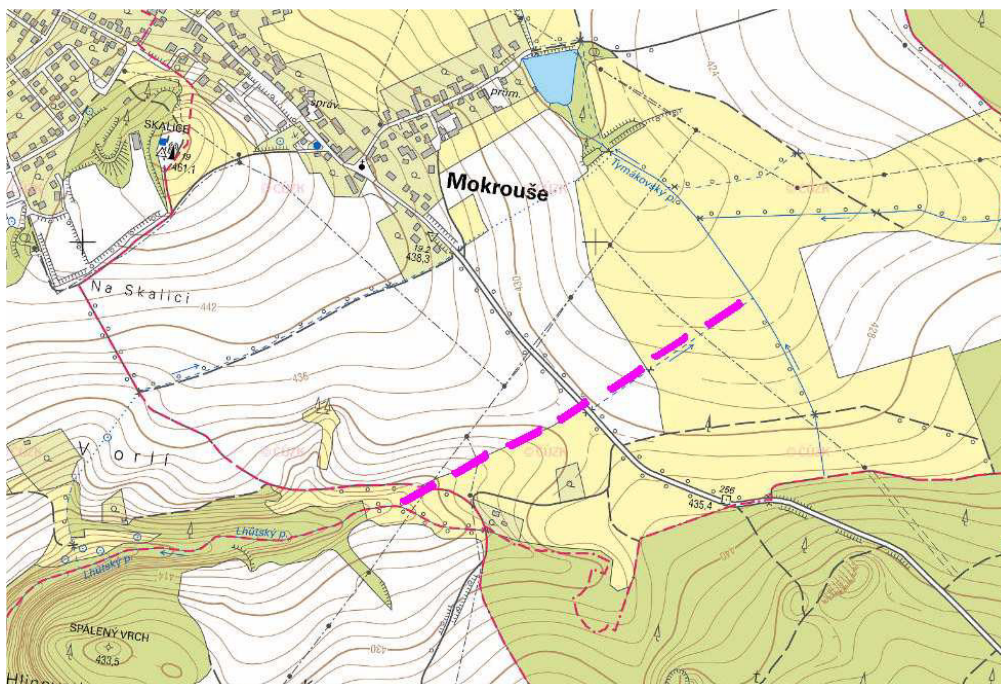
Obr. 2.3 Pohled na obec Mokrouše.

Scelování pozemků tedy nejenže zcela zásadně proměnilo vzhled české krajiny, ale výrazně se podepsalo i na její kvalitě. Menší pozemky scelené ve velké lány (ukázka viz obr. 2.3) svým dílem přispěly nejen k ekologické, ale i k sociální a ekonomické devastaci venkova (Hájek, 2008). Scelování pozemků je jasně patrné i na (obr. 2.4) včetně porovnání s dnešními snímky.

Obr. 2.4 Porovnání před a po scelování pozemků (Národní geoportál INSPIRE, 2014).

Na území obce proběhlo zatrubňování pouze na malém území (obr. 2.5). Byla zde zatrubněna část Lhůtského potoka. Zatrubnění je zřejmé při pohledu do map, ale i při pohybu v terénu. Při zjišťování stavu zatrubnění přímo na konzultaci v obci ale nebyly zjištěny žádné bližší informace, obyvatelé ani lidé na obecním úřadě o zatrubnění Lhůtského potoka nevěděli. Zákresy zatrubněného potoka na mapách jsou dnes nejednotné.

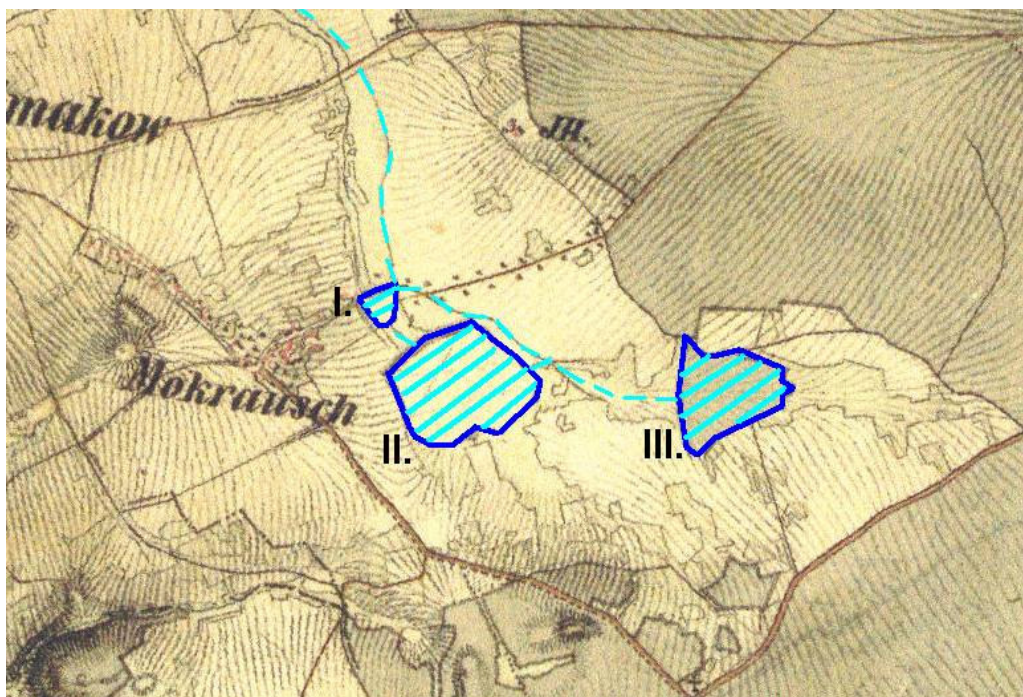

Obr. 2.5 Zatrubněný Lhůtský potok na území obce Mokrouše (znázorněno růžovou čárkovanou čarou) (Národní geoportál INSPIRE, 2014).

V následujících podkapitolách jsou popsána jednotlivá významná místa v krajině, jimiž jsou Mokroušský rybník a historická rybníční soustava na území obce, veřejný prostor „Na paloučku“, křížek a kaplička. Dále jsou popsány jednotlivé cesty a jejich okolí.

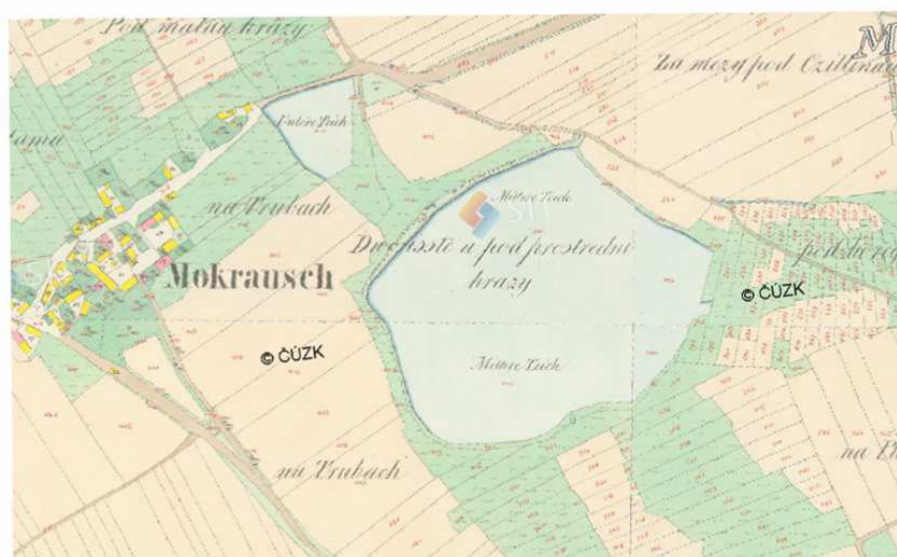
2.3.1 Mokroušský rybník

První zmínka o rybnících na území obce Mokrouše sahá do roku 1493, kdy král Vladislav dovolil zřízení rybníků (Mokrouše: Obec, 2014). Na obrázku (obr. 2.6) je zakreslena síť rybníků, z nichž se do dnes dochoval pouze nejmenší rybník, označený římskou I.

Obr. 2.6 Rybníční soustava v okolí obce Mokrouše zakreslená na mapě II. vojenského mapování z roku 1836-1852, podkladová vrstva převzata z (Národní geoportál INSPIRE, 2014).

U rybníka označeného III. je stále jasně patrná hráz s vysokými duby. Zákres tohoto rybníka nebyl objeven na žádné jiné mapě. Při šetření v terénu byla nalezena jasně patrná výpust', kterou i dnes protéká Tymákovský potok. Na mapách si pak lze všimnout označení místa jako „Duby na staré hrázi“. Důvod zániku tohoto rybníka se nepodařilo zjistit.

Obr. 2.7 Rybníky v okolí obce Mokrouše zakreslené na mapě Stablního katastru z roku 1841 (MARUSHKA, 2014) podkladová data © ČÚZK, souvislý rastr © Ing. Václav Čada, CSc.

Zákres rybníka označeného jako II. byl nalezen na mapě II. vojenského mapování a na mapě Stabilního katastru (obr. 2.7). Důvod zániku nebyl zjištěn. Snahy o obnovu rybníka označeného II. již podle výpovědi místních občanů proběhly, avšak zatím bezúspěšně. Jedním z problémů při snaze o obnovu rybníka II. je jistě i fakt, že se v dané oblasti nacházejí sloupy vysokého napětí.

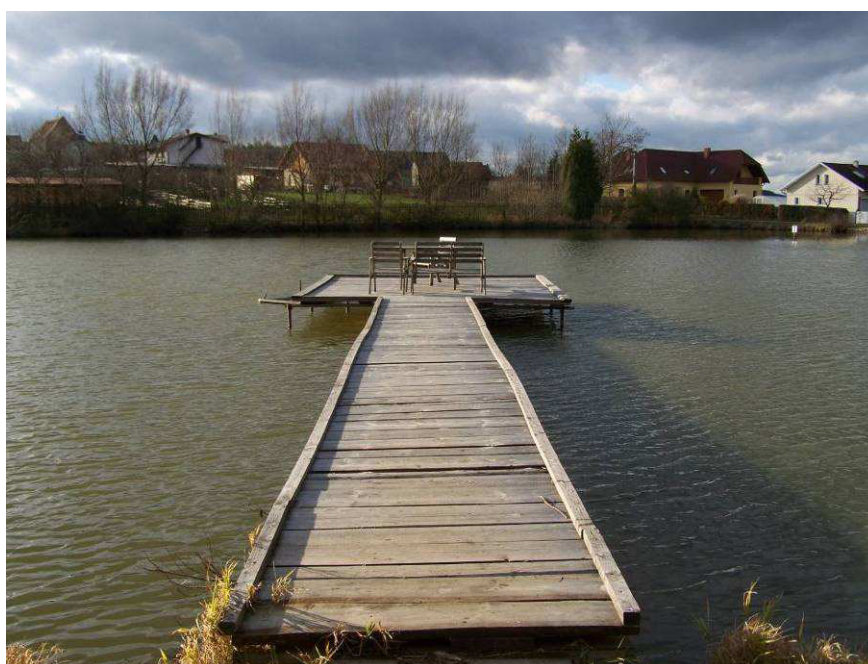
Obr. 2.8 Mokroušský rybník lemovaný asfaltovou cestou (Mokrouše: Obec, 2014).

Dochovaný rybník o velikosti 1 ha (nejmenší ze tří původních rybníků) je nyní využíván především k rybolovu, neboť kvalita vody není vhodná pro plavání (Rybník Mokrouše, 2014). Rybník přímo navazuje na zástavbu. Jedna strana rybníka je lemována asfaltovou cestou. Tato strana rybníka je zpevněna betonovou stěnou (obr. 2.8). Kolem rybníka se nachází doprovodný porost (obr. 2.9). V úzkém sousedství s rybníkem se nachází také veřejný prostor „Na paloučku“.

Obr. 2.9 Pohled na Mokroušský rybník z přilehlé asfaltové cesty (Mokrouše: Obec, 2014).

I když je rybník využíván převážně rybáři, je pronajímán i na různé jiné akce jako je firemní rybaření s možností zajištění občerstvení, placené rybaření (na rybníce je možné zapůjčení některého vybavení), nebo pronájmu přilehlé buňky. K rybaření bylo postaveno i molo (viz obr. 2.10), které též dělá rybník esteticky zajímavějším. Za molem se nachází menší dřevěná budova sloužící rybářům. Během zimy je část rybníka, na které se zrovna nerybaří, zpřístupněna pro bruslaře.

Obr. 2.10 Molo na Mokroušském rybníku (Mokrouše: Obec, 2014).

2.3.2 Na paloučku

„Na paloučku“ je označení místa nedaleko Mokroušského rybníka, které je veřejným prostorem, jež si vytvořili v rámci brigád sami občané obce (obr. 2.11). Zapojení občanů do tvorby takovýchto projektů, a to už od jejich vzniku, je velmi důležité. Je tak posilován pocit sounáležitosti člověka s krajinou, ve které žije. Občané pak snáze vezmou veřejný prostor „za svůj“. Veřejný prostor může poskytovat významné motivace pro život. Jednou z hlavních funkcí, kterou veřejný prostor plní, je shromažďovací funkce. Již v dávných dobách se lidé scházeli u studny, která se obvykle nacházela ve středu sídla. Zde si povídali nebo obchodovali. S vynálezem vodovodu museli lidé přijít na jiný způsob setkávání. Tím se staly právě veřejné prostory.

Obr. 2.11 Na paloučku - nově vysazená zeleň (Mokrouše: Obec, 2014).

Na kvalitu veřejných prostorů působí několik faktorů. Urbanistickým faktorem je například umístění veřejného prostoru a jeho velikost. Ekonomickým faktorem je zejména financování vzniku a údržby veřejného prostoru, který byl vyřešen především vlastním zapojením občanů do projektu, čímž byl splněn i poslední sociální faktor. Jedním z nejdůležitějších prvků veřejného prostoru je jeho vybavení, například odpočívadla k posezení. Místo by mělo vyzývat obyvatele k zastavení a zdržení se na takovémto místě (Čablová, 2005). Zde je tato role splněna kruhovou lavičkou umístěnou okolo stromu (obr. 2.12).

Obr. 2.12 Na paloučku - kruhová lavička okolo stromu.

Dalším žádoucím prvkem veřejných prostorů je voda. Jelikož veřejný prostor Na paloučku bezprostředně sousedí s Mokroušským rybníkem a prochází jím i Tymákovský potok, přes který vedou dvě lávky (obr. 2.13), je přítomnost vody zajištěna.

Obr. 2.13 Na paloučku - lávka přes Tymákovský potok vedoucí směrem k Mokroušskému rybníku (Mokrouše: Obec, 2014).

2.3.3 Křížek

Po 2. světové válce zaniklo v krajině mnoho významných míst. Především místa s náboženskou tematikou byla tehdy nežádoucí, stejně jako místní názvy obsahující spojitost s náboženstvím. Obojí znamenalo velký zásah do vztahu krajiny a člověka, neboť křížky, boží muka či křížové cesty sloužily dříve v krajině mimo jiné i k orientaci v krajině. Je to také jeden z prvků, díky kterým se naše krajina zcela odlišuje od krajin většiny jiných zemí. Důležitá je i role pojmenování míst v krajině. Pojmenování zviditelňuje část prostoru a zakládá existenci prostoru, naplňuje prostor také konkrétním významem, vlastnostmi nebo předurčuje jeho využití. Změnit jméno pak ve valné většině znamená to samé, jako zničit (Hájek, 2008), (Hájek, 2002).

Obr. 2.14 Obnovený kříž na rozcestí "U křížku".

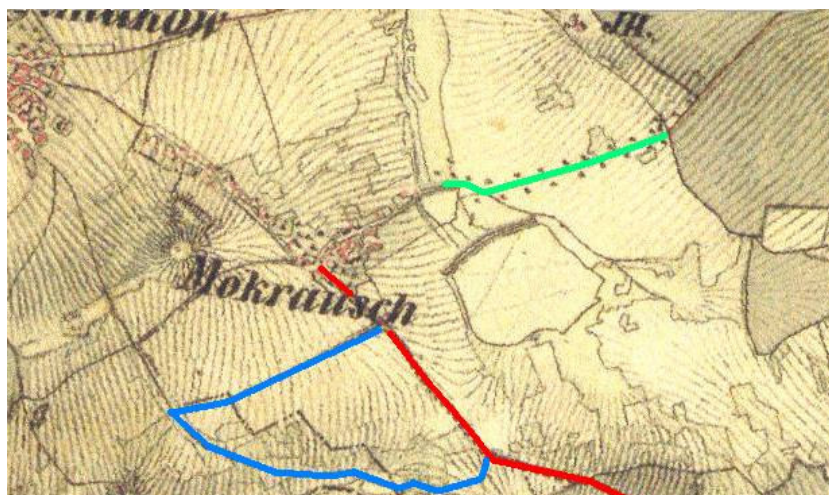
Mnoho z těchto míst bylo často ponecháno zarostlých vegetací a postupně chátralo. S koncem života posledního pamětníka byly nenávratně ztraceny informace o významu a historii těchto míst. Jediné, co bylo zachováno, je přibližná poloha těchto míst zakreslených na starých mapách. V obci Mokrouše občané zánik jednoho z významných míst v krajině nedopustili. V roce 2012 byl obnoven křížek (obr. 2.14), který byl zakreslen již na mapách II. vojenského mapování z poloviny 19. století. V rámci obnovení křížku bylo v blízkosti vybudováno i místo, kde byla umístěna lavička a vysazeny dva stromy (obr. 2.15). Z místa je výhled na obec Mokrouše a na široké okolí.

Obr. 2.15 Odpočívadlo s lavičkou a dvěma vysazenými stromy v blízkosti křížku.

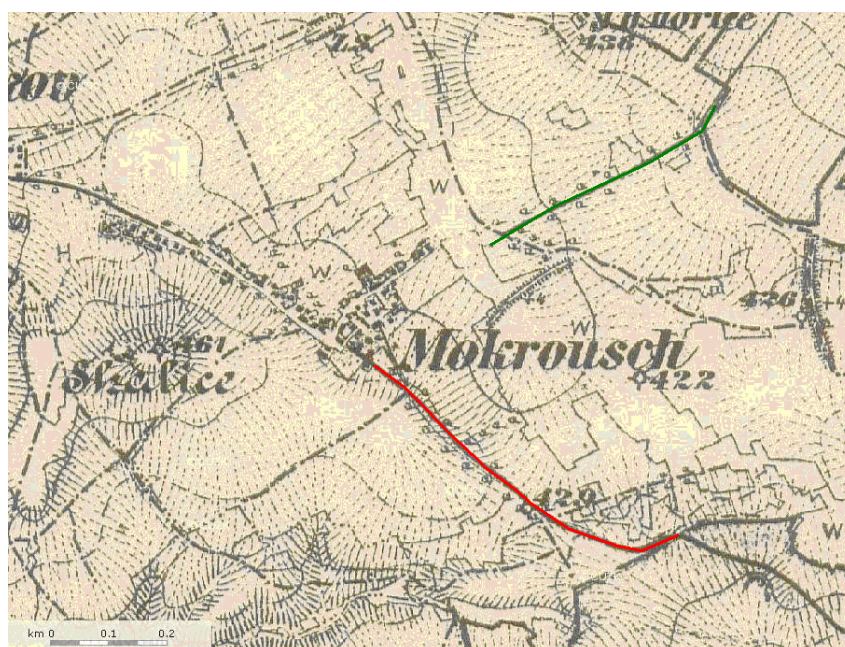
2.3.4 Cesty

S tím, jak se člověk přestal v krajině zdržovat, i díky scelování pozemků a dalším zásahům, mizely postupně z krajiny cesty, pěšiny a úvozy. Místo nich byla vybudována řidší silniční síť, která nezajišťuje chodcům bezpečnost při pohybu krajinou (Hájek, 2008). Na území obce Mokrouše zůstala většina těchto cest zachována. Kromě hlavní cesty, procházející obcí, jsou zbývající cesty sice sjízdné, ale využívány jsou téměř výhradně chodci, běžci a cyklisty. Spojení klidných cest pro chodce s lavičkami na příjemných místech je správná cesta k zavedení člověka zpět do krajiny, což napomáhá k psychickému i fyzickému zdraví člověka a alespoň částečně obnovuje i jeho vztah s krajinou.

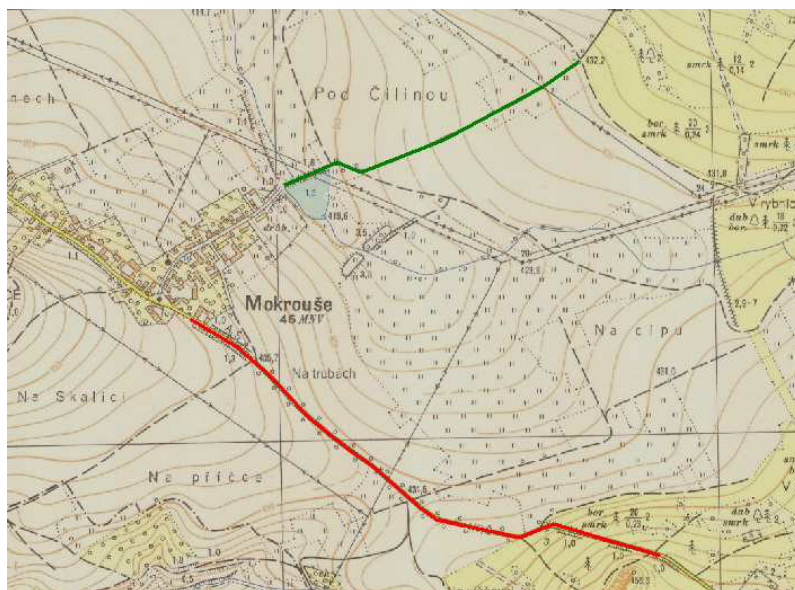

Obr. 2.16 Zvýraznění vybraných cest na výřezu z mapy z II. vojenského mapování 1:28 000, podkladová data (Národní geoportál INSPIRE, 2014).

Všechny cesty zakreslené na mapě II. vojenského mapování z poloviny 19. století (viz obr.2.16) jsou využívány dodnes. Hlavní cesta sloužící dnes automobilové dopravě (na obrázcích vyznačena červeně), je na mapě III. vojenského mapování lemována alejí stromů (obr.2.17), stejně tomu je na topografické mapě z roku 1952 (obr.2.18). V následujících letech byla alej zrušena a znovu obnovena až v posledních letech za přispění občanů obce Mokrouše (obr.2.19).

Obr. 2.17 Silnice s alejí (vyznačena červeně a zeleně) na výřezu mapy III. vojenského mapování 1:25 000, podkladová data (ČÚZK, 2014).

Obr. 2.18 Zvýraznění vybraných cest na topografické mapě z roku 1952, podkladová data (ČÚZK, 2014).

Aleje lemují cesty už přes 300 let. Už v roce 1752 úřední nařízení přikazovala zřídit podél cest doprovodnou zeleň. Aleje na mnoha místech nahrazovaly také staré hradby, lemovaly vodní toky i hráze. U cest sloužily jako ukazatele, usnadňovaly orientaci v krajině, chránily cesty před větrnou erozí, lidem na cestách poskytovaly útočiště před sluncem, pro vojska poskytovaly úkryt. Ovocné aleje byly též zdrojem potravy na cestách. Na konci 19. století bylo zřizování alejí podél cest povinné a za jejich poškození byly udělovány tresty (Hrušková, Větvička a kol., 2012).

Obr. 2.19 Alej vedoucí podél hlavní cesty procházející obcí Mokrouše.

Kromě estetické funkce plní aleje podél cest i v dnešní době svou funkci. Zabraňují šíření hluku a prachu, poryvům větru a zásadně přispívají ke snižování znečištění ovzduší. Zatímco v minulosti byly podél silnic II. a III. tříd vykáceny tisíce stromů, snaha o navrácení alejí podél cest v posledních letech narůstá. O návrat alejí mají zájem jak obce, tak samotní obyvatelé, kteří se mnohdy aktivně do obnovy alejí zapojují (Hrušková, Větvička a kol., 2012), (Mikšíček, 2014).

Obr. 2.20 Cesta od křížku směrem k Mokroušskému rybníku lemovaná občasným náletovým porostem.

Alej lemující cestu směrem na Čilinu (na obr. 2.17 znázorněna zeleně), která je patrná na mapách II. i III. vojenského mapování, na topografické mapě z roku 1952 (obr. 2.18 opět znázorněna zeleně) již zakreslena není. V současné době je cesta lemována pouze náletovým porostem (foto viz obr. 2.20). Při místním šetření bylo zjištěno, že žádná iniciativa o znovuobnovení aleje podél této cesty není. Cesta je sice zpevněná, na mnoha místech však rozbitá.

Obr. 2.21 Výhled směrem na obec Lhůta.

Podél cesty, napojující se přímo na hlavní silnici, vedoucí směrem k obci Lhůta (na obr. 2.16 znázorněna modře), jsou umístěny lavičky. Místo poskytuje krásný výhled na obec Lhůta (obr. 2.21). Za lavičkami byla podél jedné strany cesty vysazena alej stromů prokládaná keři (obr. 2.22).

Obr. 2.22 Lavička u cesty vedoucí do obce Lhůta.

2.3.5. Kaplička

Za návší v Mokrouších stojí čtyřboká kaplička se zvoničkou na střeše z roku 1884. V roce 1914 byly z kostelů a kaplí odváženy zvony za účelem roztavení. Materiál z nich následně sloužil k výrobě zbraní během 1. světové války. Také zvon z kapličky v Mokrouších byl demontován a dopraven ke starostovi, p. Vojtěchu Šrailovi, aby byl odtud odvezen do Starého Plzně. Nikdo však zvon do Plzně nechtěl odvézt, a tak zůstal u Šrailů až do osvobození v roce 1918. Následně byl opět zavěšen ve zvoničce kapličky (Mokrouše: Obec, 2014). Pohled na kapličku je na obr. 2.23.

Obr. 2.23 Kaplička v obci Mokrouše.

3. Návrh revitalizace obce Mokrouše

Krajina, ve které dnes žijeme, není již dávno přírodní krajinou ale krajinou kulturní, tj. krajinou, která byla člověkem přetvořena. Vstup člověka do krajiny byl pozitivní ale i negativní. Všichni jsme již negativní zásahy do krajiny někdy pocítili. Pokud chceme tyto negativní dopady odstranit, je vhodné pokusit se navrátit do krajiny prvky a struktury, které měla v době před zásahem člověka. Jako podklady k revitalizaci jsou využívány staré mapy. Inspiraci je možné též čerpat na místech, kde již revitalizace proběhla a byla krajině prospěšná.

Revitalizací krajiny je do krajiny navracena i její ekologická stabilita. Ačkoli je estetické vnímání krajiny velmi subjektivní záležitostí, estetické hodnocení krajinných prvků v přírodním prostředí kulturní krajiny úzce souvisí s ekologickou stabilitou. Prvky se stabilizujícím významem v krajině jsou obvykle i esteticky příznivé (Tlapák, Šálek a Legát, 1992).

3.1 Voda v krajině a možnosti zlepšení vodního režimu

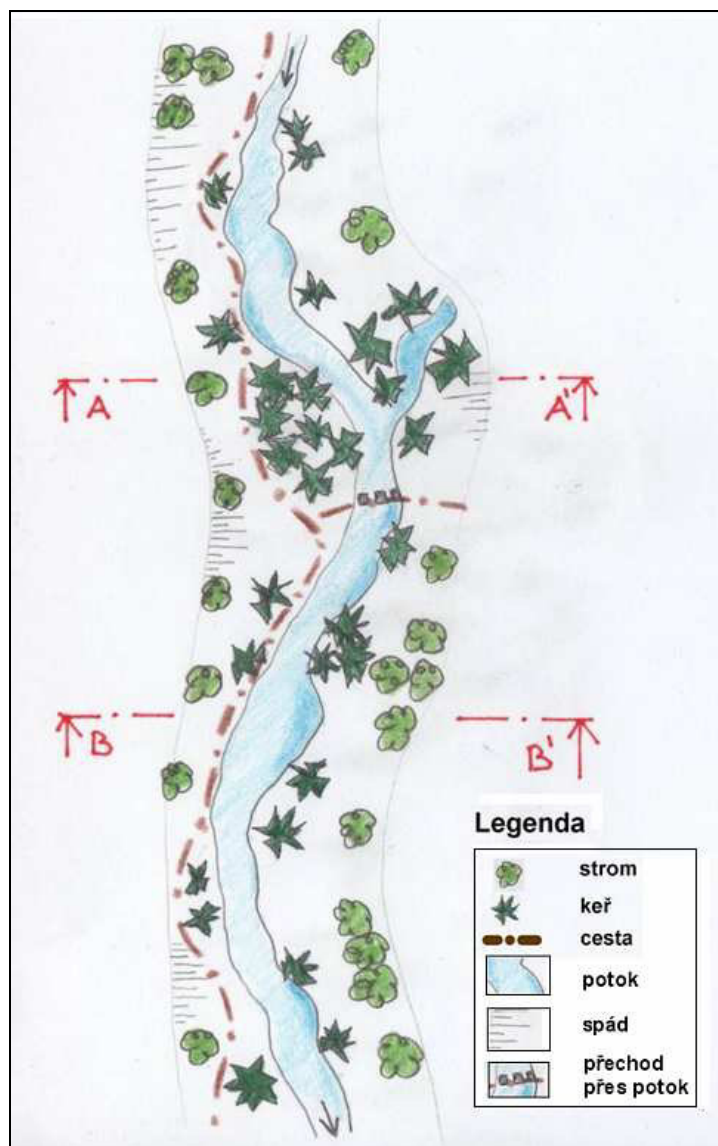
Voda je nepostradatelnou složkou krajiny. Je útočištěm mnoha druhů živočichů i rostlin. Zároveň je ve velkých městech i malých obcích místem sloužícím k rekreaci. Z realizovaných studií plyne, že rekreace u vody je nejrychlejším způsobem obnovy pracovní síly obyvatel a aktivní odpočinek u vody navíc prospívá zdraví, rozvíjí fyzickou a psychickou zdatnost (Tlapák, Šálek a Legát, 1992).

Jelikož je navrácení vody do krajiny velmi žádoucí, byla v rámci bakalářské práce navržena revitalizace Tymákovského potoka, jejíž součástí je návrh na odtrubnění části zatrubněného Lhůtského potoka, který do Tymákovského potoka přitéká. Dále byl v rámci bakalářské práce zpracován návrh na revitalizaci Mokroušského rybníka a obnovu dnes již zaniklého druhého rybníka, nacházejícího se v minulosti na území obce.

3.1.1 Návrh revitalizace Tymákovského a Lhůtského potoka

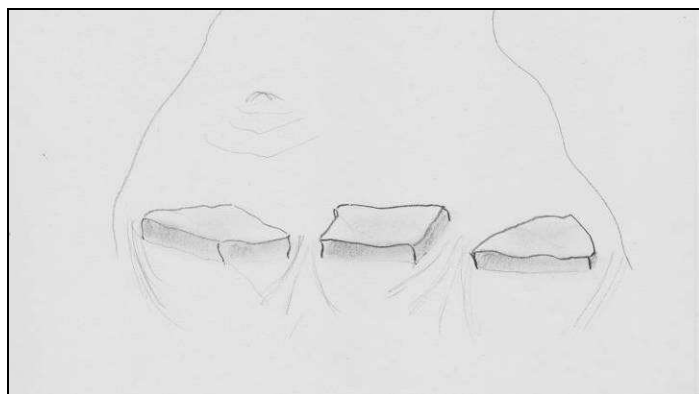
V průběhu 19. a 20. století se lidé snažili toky napřímit a jejich koryta prohloubit. Přirozené říční koryto je ale mělké a má menší spád. Nenapřímený tok je delší, má drsnější dno a nepravidelný tvar. Voda v něm tedy proudí pomaleji a s turbulencemi. Při větším počtu srážek se snadno rozlévá do okolní krajiny. Rozliv vody do šířky umožňuje niva, která slouží jako plocha pro zadržení vody a je tedy prevencí povodní. Také příznivě působí na mikroklima, zlepšuje kvalitu vody a celkově i život v celém povodí (Pokorný a Dvořáková, 2011). Narovnaním koryta byl zvýšen spád, sníženo tření a turbulence a tím byl celkově urychlen průtok vody. Napřímeným a zahloubeným korytem voda z krajiny rychleji odtéká (Pokorný a Dvořáková, 2011).

Revitalizace potoků zpomaluje znečištění vod, zpomaluje odtok vody z povodí a erozní činnost. Na území České republiky je velmi nestabilní režim srážek, což se projevuje kolísáním průtoků a nestálostí hladiny podzemních vod. Díky nevhodným zásahům do vodních zdrojů v krajině hrozí střídání období sucha s období záplav. Při revitalizaci toku je nutné směřovat k dosažení několika cílů: k čistotě a kvalitě vody, k dostatečně velkému prostoru koryta a přirozenému záplavovému území, tvarové a hydraulické členitosti dna toku, prostupnosti pro migrující živočichy a k co největší podobnosti koryta s přírodním, které skýtá mnoho stanovišť pro živočichy a rostliny (Tlapák, Šálek a Legát, 1992).

Obr. 3.1 Návrh revitalizace Týmákovského potoka.

Po nastudování literatury týkající se revitalizace vody v krajině (JUST,2010), (Tlapák, Šálek a Legát, 1992), (Pokorný a Dvořáková, 2011), (Šlezinger, 2010), byl vytvořen návrh revitalizace Týmákovského potoka (obr. 3.1). Koryto splňuje základní požadavky na podobu přírodě blízkého vodního toku. Má proměnlivou šířku i hloubku. Tok je zvlněný, je zde velká tvarová členitost. Finální podobu vlnění potoka by bylo vhodné navrhnout až při realizaci revitalizace a po zmapování území. Voda, ať už tekoucí nebo stojatá, je častým místem rekreace obyvatel. Je vhodné, aby už při návrhu byla zohledněna dostupnost vodního toku, nejlépe navrhnout stezku vedoucí přímo kolem vodního toku, kterou lze doplnit místy pro zastavení, odpočinek a posezení. Dále je vhodné vyřešit možnost přechodu z jedné strany koryta na druhou. To vždy není třeba realizovat výhradně pomocí lávek, lze najít i jiná řešení.

Obr. 3.2 Návrh řešení přechodu přes vodu pomocí kamenných stupáků.

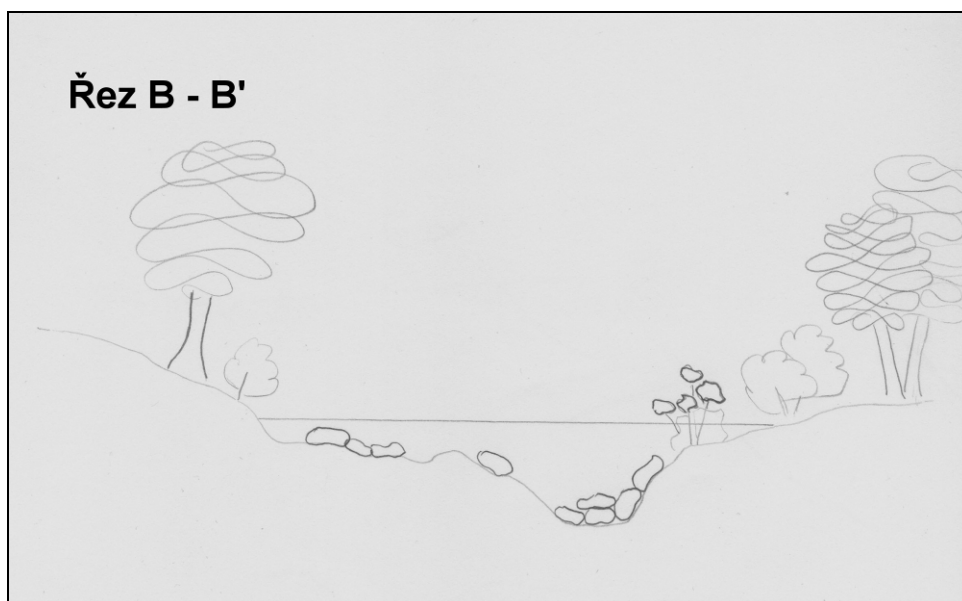
V rámci zpracování návrhu revitalizace Tymákovského potoka byl navržen přechod přes potok pomocí kamenných stupáků (obr. 3.2), které se neobjevují pouze v přírodě, ale na mnoha místech je takto řešen přechod přes vodní tok i v intravilánech. Z důvodu bezpečnosti by kamenné stupáky měly mít drsnou svrchní stranu. Jejich část by měla být dostatečně vysoko nad vodou, aby nebylo možné jejich zaplavení a nanesení kluzkých řas na svrchní stranu (Just, 2010). Kameny by měly být vhodně ukotveny a umístěny ve vhodných rozestupech.

Obr. 3.3 Návrh revitalizace Tymákovského potoka, řez A - A'.

Součástí návrhu revitalizace Tymákovského potoka je i vybudování slepého ramene. Na řezu A-A' (obr. 3.3) je znázorněno slepé rameno, jež je stejně jako okolní křoviny a břehové porosty vhodným útočištěm pro mnoho druhů živočichů a rostlin. Takovéto koryto je sice náročnější na údržbu, co se týče naplavenin a usazenin, tento faktor by ale

neměl ovlivnit návrh. Při mnoha revitalizacích bohužel právě snaha o snadnější údržbu zapříčiňuje nevhodné vytvoření návrhu.

Obr. 3.4 Návrh revitalizace Tymákovského potoka, řez B - B'.

Na řezu B - B' (obr. 3.4) je patrné členité dno proměnlivé hloubky a kameny, které poskytují úkryt pro živočichy. Vhodná je také výsadba alejí podél řek a potoků, nebo zakomponování toku do již stávající vegetace.

Zatrubňování je nejvyšším stupněm morfologické degradace vodního toku. Voda se stává něčím, co se snažíme rychle odvést pryč. Přesto, že se na mnoha místech, a to hlavně v intravilánech, jevílo zatrubnění jako vhodné řešení. Brzy po zatrubnění se však objevila negativa (Just, 2010).

Okraje vodních ploch nelze zemědělsky využívat. Břehové porosty poskytují možnost pro osidlování přirozenými rostlinnými a živočišnými společenstvími. Vytváří se tedy vysoká míra ekologické rovnováhy v krajině. Studie dokazují, že na mnoha místech se po nahrazení potoka trubním kanálem snížil počet hnízdících ptačích druhů o 82 % (Tlapák, Šálek a Legát, 1992), (Just, 2010).

Součástí návrhu revitalizace Lhůtského potoka zpracovaného v rámci bakalářské práce je jeho odtrubnění a navrácení korytu potoka přírodně blízkou podobu. Návrh by měl opět podléhat zásadám uplatněným u návrhu revitalizace Tymákovského potoka. Podobně jako při návrhu revitalizace Tymákovského potoka (obr. 3.1) bych pokračovala i zde.

Před vlastní realizací je nutné odstranit černé výpusti, přepady z jímek či odtok z polních tratí (Šlezinger, 2010). Problémem je vyvádění kanalizace do pole. Může dojít k znečištění pitné vody (Pokorný a Dvořáková, 2011). Do roku 2015 má každá obec s počtem obyvatel nad 2000 povinnost zřídit kanalizaci. Ovšem ani obec s méně obyvateli nemá povoleno vypouštět odpadní vody přímo do krajiny. Obec Mokrouše má tři stokové úseky ústící do pole nebo Tymákovského potoka. Podle informací obce je ale v územním plánu již řešeno odvádění splaškových vod. Řešení kanalizace v územním plánu bohužel ještě nezaručuje její vybudování.

3.1.2 Návrh na uskutečnění revitalizace Mokroušského rybníka

Při návrhu revitalizace a provozu vodní nádrže převládajícího rybníčního typu je třeba spojit funkci účelovou s funkcí estetickou. Je nutné navrhnout vhodnou vegetační úpravu. Prohloubit mělké okraje rybníka, zpevnit je a chránit před abrazivní činností, pravidelně udržovat přívodní a odvodní kanály i samotné dno rybníka. S revitalizací souvisí i návrh přístupových cest kolem rybníka a jeho bezprostředního okolí. U rybochovných rybníků je třeba zamezit nevhodnému hnojení a krmení ryb, které mají špatný vliv na kvalitu i estetiku vody. Ke zhoršování kvality vody také přispívá přítok povrchových vod znečištěných z okolních zemědělsky obhospodařovaných pozemků, velmi důležité je též dodržování hygienických zásad. Je třeba věnovat pozornost asanaci bezprostředního okolí nádrže a zachycení splavenin (Tlapák, Šálek a Legát, 1992).

Zpevnění okrajů, které je u Mokroušského rybníka o to důležitější, jelikož velmi blízce sousedí s cestou, by bylo možné řešit jiným způsobem, než je stávající stav. Ke zpevnění okrajů by stačila stěna z vyskládaných kamenů, které by působily esteticky lépe než nynější řešení, jenž působí nevzhledně a rybníku se místo přírodního vzhledu dostává vzhledu hasičské nádrže.

3.1.3 Návrh na obnovu zaniklého rybníka

Rybníky patří do kategorie povrchových umělých stojatých vod. Umělé nádrže jsou vodohospodářsky velmi cenné. Při velkých srážkách jsou schopny zadržet velké množství vody. Jedná se také o vytvoření zásob vody v případě sucha. Dále lze vodu z rybníka použít jako užitkovou nebo při požáru. Rybníky lze dělit, podle jejich účelu. Hlavní funkcí stávajícího Mokroušského rybníka je chov ryb. Rybníky s rybochovným účelem mají na kvalitu vody špatný vliv díky planktonu, hnojení nebo přikrmování ryb

(Tlapák, Šálek a Legát, 1992). Funkce nově revitalizovaného rybníka by měla být rekreační.

K tomu, aby vodní plocha splňovala rekreační funkci, je zásadní kvalita vody. Vodní plochy mají samočistící schopnost složenou z mnoha fyzikálních, chemických a biologických procesů. K čištění přispívá složení vodních rostlin. Je také třeba zohlednit kvalitu přitékající vody a věnovat pozornost asanačním opatřením v okolí nádrže. Přitékající vodu lze vést přes kořenové čističky (Tlapák, Šálek a Legát, 1992).

U nádrží určených k rekreaci je nutné zajistit vhodný přístup k nádrži a omezit kolísání vodní hladiny na minimum. Ve vodním prostředí se nesmí vyskytovat víry a vodní proudy, prohlubně ani náhlé výškové změny. Hloubka by měla uspokojit všechny druhy plavců i neplavce. Dno musí být stabilizované a odolné vůči erozi stejně jako břehy. V bezprostřední blízkosti musí být zajištěn dostatek odpočinkových ploch. Do okolí vodních ploch určených k rekreaci je vhodné umístit sportovní zázemí. Vodní plocha určená k rekreaci musí dále mít WC s vyřešenou likvidací odpadních vod, šatny a oddělené parkoviště (Tlapák, Šálek a Legát, 1992).

Obr. 3.5 Překrytí map zobrazující původní polohu velkého rybníka, jehož obrys je znázorněn červeně a sloupy elektrického vedení vyznačeny zelenými kroužky. Ortofoto převzato z (SEZNAM.CZ, 2014), mapa Stabilního katastru z roku 1841 převzata z (MARUSHKA, 2014) podkladová data © ČÚZK, souvislý rastr
© Ing. Václav Čada, CSc.

Při návrhu obnovy rybníka bych vycházela z jeho původní polohy, viditelné na průniku snímku stabilního katastru, na kterém je velký rybník zakreslen, a aktuálního snímku ortofoto (obr. 3.5). Snahy o obnovu již podle informací obce ze strany obyvatel proběhly, bohužel ale neúspěšně. Hlavní překážkou v obnově rybníka jsou pravděpodobně tři sloupy elektrického vedení, viditelné i na (obr. 3.5), vedoucí přímo středem dna původního rybníka. Jejich existence znamená komplikace, přemístění by pravděpodobně nebylo možné. Tento problém bývá řešen také ostrůvky, na kterých sloupy vysokého napětí stojí. Ovšem k tomu bych se z hlediska estetiky nepřiklápěla.

Opět by zde měla být snaha o co největší využití všech ploch v jakémkoli období a za jakéhokoli počasí. Ačkoli je v zimě dostupný pro bruslení Mokroušský rybník, na tomto rybníku by bruslařům nebo rekreačním hokejistům mohl být poskytnut větší prostor.

3.2 Návrh na rozšíření veřejného prostoru „Na paloučku“

V rámci revitalizace Tymákovského potoka navrhuji úpravu a rozšíření již zmíněného veřejného prostoru „Na paloučku“. Při návrhu projektu obnovy nějakého místa v krajině, či při tvorbě veřejného prostoru je důležitou otázkou, kterou je nutno vyřešit ještě před samotnou realizací, kdo se bude o prostor starat a udržovat ho. Při srovnání stavu území ihned po zřízení tohoto veřejného prostoru a dnes je zřejmé, že pěšinka podložená textilií proti prorůstání plevelu nesplnila svůj účel. Pěšinka již nevypadá tak, jako dříve. Určitě by bylo vhodné zamyslet se nad jiným řešením. Pěšinka je zobrazena na obr. 2.12 a obr. 2.13.

Obr. 3.6 Vyznačení stávajícího území "Na paloučku" a návrhu jeho rozšíření na mapě, podkladová data (SEZNAM.CZ, 2014).

Na obr. 3.6 je nynější poloha prostoru zobrazena modrou šrafou, návrh rozšíření je zakreslen oranžovou šrafou. Při návrhu rozšíření je počítáno s realizací obnovy zaniklého rybníka. Tento prostor by se tedy poté nacházel v sousedství hráze a jeho využití by mohlo být široké. Mohlo by zde být i zázemí pro návštěvníky rybníka, jako sociální zařízení, šatny nebo popřípadě občerstvení. Zbytek prostoru by mohl být parkově upraven. Také bych navrhovala rozšíření možnosti posezení na tomto území. K sezení nemusí sloužit přímo lavičky, vhodné je prostředí navrhnout vždy tak, aby bylo multifunkčně využitelné. To znamená, že je k sezení možno využít ploty, zídky, sochy, schody či kašny. V případě tohoto prostoru bych využila přírodní materiál. K posezení by mohl posloužit například povalený kmen stromu.

Dále by mohlo být v místě zřízeno hřiště pro děti. I hřiště pro děti ale nemusí nutně znamenat necitlivý zásah do okolí, pokud je hřiště umístěno blízko přírody je možno použít dřevěné prolézačky. Jelikož se místo nachází blízko vody, nabízí se tyto dvě věci spojit a vytvořit vodní hřiště, které může být velmi oblíbené i dospělými.

3.3 Návrh rozvoje území

Podíl zastavěného území na území obce je pouhých 6%. Při návrhu rozvoje zástavby bych nepokračovala v ulicové zástavbě. Rozvoj bych navrhovala jako obalový ke stávající zástavbě. V rámci zastavěného území se na území obce nachází převážně území smíšené obytné venkovské, jen malé území je označené jako občanská vybavenost. Tím je hasičský sbor, obecní úřad a restaurační zařízení (hostinec). Obec nedisponuje žádným veřejným prostranstvím, nesplňuje ani základní potřeby obyvatel, kterou je například existence obchodu. V obci se nenachází mateřská ani základní škola. Z celkového počtu 145 obyvatel ve věku 15 – 64 let vyjíždí do zaměstnání mimo obec 60 obyvatel, 25 dětí dojíždí do škol mimo obec. Do obce za zaměstnáním nedojíždí nikdo (Český statistický úřad, 2014).

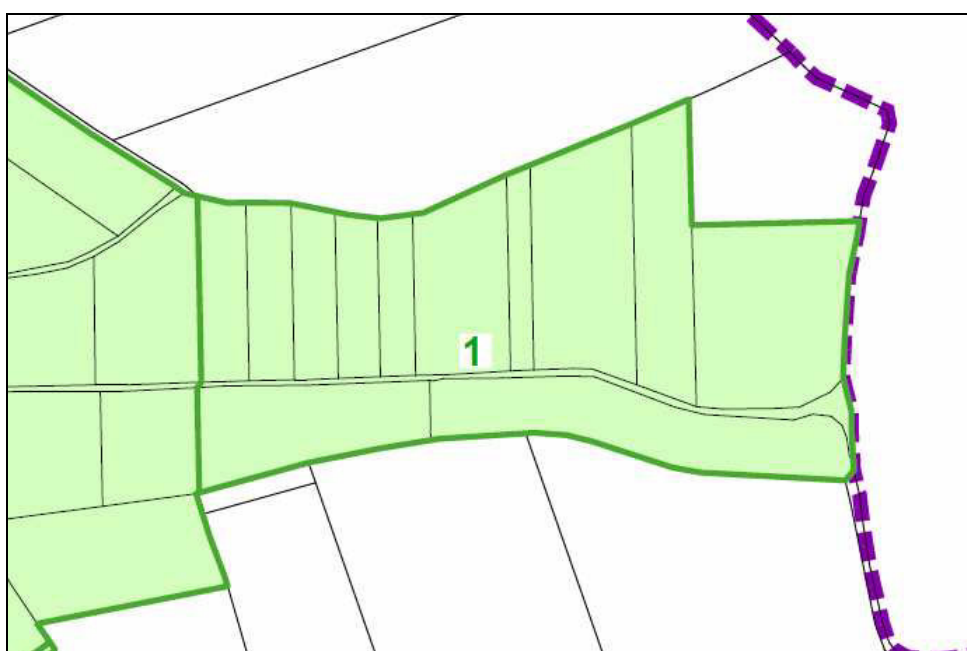
Při návrhu rozvoje území by měla být navrhována plocha občanské vybavenosti, na které by byla vytvořena multifunkční budova, vhodná k uspokojení aktuálních potřeb občanů. Budování školy či školky by nejspíš nebylo možné, vzhledem k počtu dětí žijících v obci (nebyla by dostatečně naplněna kapacita tříd). V rámci návrhu rozvoje by mělo být počítáno s budoucím rozvojem území a tedy i se zvýšením počtu obyvatel a možnosti uspokojení jejich potřeb. Také by se zde mohl nacházet obchod nebo místo pro setkávání různých organizací a spolků. Samozřejmě by měla být vytvořena plocha pro další možnost rozrůstání zástavby. S tím souvisí nutnost rozvoje infrastruktury.

Návrhy změn v území a návrhy revitalizací byly zakresleny do jednoho z výkresů Územního plánu a to do Výkresu základního členění území, který byl zjednodušen (Příloha 2). Na výkresu je vyznačena hranice obce Mokrouše, hranice zastavěného území a plochy změn v krajině a úprav nezastavěných ploch. Jako podkladová mapa byla použita digitální katastrální mapa (DKM) obce Mokrouše, kterou poskytl Český úřad zeměměřičský a katastrální (ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘICKÝ A KATASTRÁLNÍ, 2014). Pro vypracování výkresu byl použit program ArcGis (ESRI, 2010). Jednotlivé plochy jsou ve výkresu pospány čísly, díky nimž lze snadno v legendě dohledat, o jaký návrh se jedná. Grafická podoba výkresu splňuje požadavky uvedené v (Janata, 2005).

Obr. 3.7 Detail Výkresu základního členění krajiny - plochy změn v krajině a úprav nezastavěných ploch.

Na obr. 3.7 a obr. 3.8 jsou výřezy z Výkresu základního členění krajiny, na kterém jsou zeleně vyznačeny plochy změn v krajině a úprav nezastavěných ploch. Číslem 1 jsou označeny plochy dotčené revitalizací Tymákovského potoka, číslem 2 plocha dotčená revitalizací Mokroušského rybníka a číslem 3 rozšíření veřejného prostoru „Na paloučku“.

Obr. 3.8 Výřez z Výkresu základního členění krajiny - revitalizace Tymákovského potoka.

Na obr. 3.9 jsou zeleně vyznačeny plochy dotčené obnovou zaniklého rybníka (označené číslem 4) a plochy dotčené odtrubněním a revitalizací Lhůtského potoka. Tato plocha je označena číslem 5.

Obr. 3.9 Výřez z Výkresu základního členění území – obnovení zaniklého rybníka a odtrubnění a revitalizace Lhůtského potoka.

4. Závěr a shrnutí výsledků práce

Cílem práce bylo zpracovat analýzu krajiny obklopující obec Mokrouše a návrh revitalizace dané lokality, což bylo splněno návrhy zlepšení vodního režimu v krajině a rozšířením veřejného prostoru. Tyto změny využití ploch byly zakresleny do Výkresu základního členění území, který je jedním z výkresů územního plánu.

Analýzou krajiny bylo zjištěno, že i zde, tak jako na mnoha jiných místech České republiky, byly změny v krajině po scelování pozemků velkým zásahem nejen do vzhledu krajiny, ale i do vztahu člověka a krajiny. Z chování občanů je patrné, že mají stále o krajinu zájem a k jejímu rozvoji nejsou lhostejní. I přesto, že většinu půdy na území obce tvoří zemědělská půda, občané nezapomínají na významná místa v krajině a snaží se o ně pečovat. V rámci brigád se také zapojují do obnovy míst, jakým je třeba území Na paloučku, či se účastní akcí jakou je například znovuvysvěcení Kříže, či obnova aleje podél hlavní cesty. V obci se nachází také dostatečné množství vhodně umístěných laviček nabízejících možnost posezení v přírodě.

Z hlediska prostupnosti krajiny nezaznamenala oblast tak výrazné změny, jako tomu bylo na jiných místech našeho území. Naopak vodní režim krajiny prošel za poslední století velkou proměnou. Na vodní režim krajiny jsem se ve své práci zaměřila nejvíce. Navrhuji revitalizaci Tymákovského potoka, Lhůtského potoka (včetně jeho odtrubnění), revitalizaci Mokroušského rybníka a obnovení zaniklého velkého rybníka, který se dříve nacházel na území obce. V rámci revitalizací se nabízí také možnost rozšíření veřejného prostoru Na paloučku, potenciál jeho využití je široký a obec by existencí tohoto místa mohla zvýšit svoji atraktivitu.

Práce poukazuje na nutnost tvorby analýz krajiny. Každý zásah do území by měl být pečlivě odůvodněn. Na mnoha místech, kde byly úpravy provedeny v minulosti nevhodně, je třeba krajinu obnovit do původního stavu, či ji znovuoživit. Základem úspěchu těchto obnov je zapojení veřejnosti. Lidé mnohdy ani nevědí, co je příčinou negativních změn v jejich okolí. Je tedy důležité veřejnost s problematikou seznámit a o návrzích s nimi diskutovat a do revitalizací a obnov je zapojit, aby tak získali pocit sounáležitosti s krajinou.

Výstupy této bakalářské práce budou prakticky využity při tvorbě územního plánu, který je pro obec Mokrouše aktuálně zpracováván.

5. Seznam použité literatury

AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR. *Voda v krajině: kniha o krajinotvorných programech*. Editor Jan Kender. Praha: Consult, 2004. 207 s. ISBN 80-902132-7-8.

ČABLOVÁ, Markéta. *Kvalita veřejných prostorů a její rozvoj: faktory rozvoje veřejných prostorů = Quality of public space and its development : factors of public space development : zkrácená verze Ph.D. Thesis*. Brno: [VUTIUM], 2005. 31 s. PhD Thesis, sv. 345. ISBN 80-214-3073-7. ISSN 1213-4198.

Český statistický úřad: *Veřejná databáze ČSÚ*. [online]. © Český statistický úřad. Poslední změna 19.04.2014 17:00. [cit. 2014-04-019]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/uvod.jsp>

ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘICKÝ A KATASTRÁLNÍ. *Digitální katastrální mapa*. 2008. vyd. 2014. Série datových sad.

ČÚZK. *Archivní mapy ÚAZK* [online]. 2014 [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: <http://archivnimapy.cuzk.cz>

ESRI, 2010. *ArcGIS* [software]. Version 10.1. Redlands: ESRI [přístup 28. 4. 2014].

HÁJEK, Pavel. *Krajina zevnitř*. 1. vyd. Praha: Malá Skála, 2002. 120 s. ISBN 80-902-7778-0.

HÁJEK, Pavel. *Jde pevně kupředu naše země: krajina českých zemí v období socialismu 1948-1989*. 1. vyd. Praha: Malá Skála, 2008. ISBN 80-867-7607-7.

HRUŠKOVÁ, Marie, VĚTVIČKA, Václav a kol. *Aleje*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2012. 184 s. ISBN 978-80-204-2783-0.

JANATKA, Marek. *Urbanismus a územní plánování: grafické vyjadřování*. 1. vyd. Praha: ČVUT, 2005. ISBN 80-010-3144-6.

JUST, Tomáš. *Přírodě blízké úpravy vodních toků v intravilánech a jejich význam v ochraně před povodněmi. Revitalizace sídelního prostředí vodními prvky*. 1. vyd. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2010. 213 s. ISBN 978-80-87457-03-0.

MAIER, Karel a kol. *Územní plánování a udržitelný rozvoj*. 1. vyd. Praha: ABF - Arch, 2008. ISBN 978-80-86905-47-1.

MARUSHKA. *SPRÁVA GIS, SPRÁVA INFORMAČNÍCH TECHNOLOGIÍ MĚSTA PLZNĚ. Mapový portál města Plzně* [online]. 2014 [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: <http://gis.plzen.eu>

MIKŠÍČEK, Petr. *Krajina, která spojuje* [videozáznam]. <http://www.cestyvenkova.cz/index.php?id=524>

Mokrouše: Obec. *GLOBEWEB CZECH S.R.O. Oficiální stránky obce Mokrouše* [online]. [cit. 2014-01-23]. Dostupné z: <http://www.mokrouse.cz/>

Národní geoportál INSPIRE. CENIA. ČÚZK. [online]. [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <http://geoportal.gov.cz>

PLOS, Jiří. *Nový stavební zákon s komentářem*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1586-5.

POKORNÝ, Jan a DVOŘÁKOVÁ, Jana. *Voda v krajině*. 1. vyd. Jindřichův Hradec: Hamerský potok, 2011. 22 s. ISBN 978-80-904858-0-8.

Rybník Mokrouše. ESTRANKY.CZ. [online]. [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://www.rybnikmokrouse.estranky.cz/>

SEZNAM.CZ, a.s. *Mapy.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: <http://mapy.cz>

ŠLEZINGER, Miroslav. *Revitalizace toků, příspěvek k problematice úprav vodních toků*. 1. vyd. Brno: [VUTIUM], 2010. 256 s. ISBN 978-80-214-3942-9.

TLAPÁK, Václav, ŠÁLEK, Jan a LEGÁT, Vladimír. *Voda v zemědělské krajině*. 1. vyd. Praha: Zemědělské nakladatelství Brázda ve spolupráci s MŽP ČR, 1992. 320 s. ISBN 80-209-0232-5.

ÚLOVEC, Roman a kol. *Koncepce Vodohospodářské politiky Ministerstva zemědělství do roku 2015*. [online] Praha, 2011, [cit. 3.4.2014] Dostupné z: <http://www.abc-kanalizace.cz/wp-content/uploads/2012/04/koncepce-2015.pdf>

URBÁŠKOVÁ, Hana. *Udržitelný rozvoj venkova*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2012. ISBN 978-80-7204-819-9.

6. Seznam příloh

1. Popis struktury přiloženého CD
2. Územní plán obce Mokrouše – Výkres základního členění území

1. Popis struktury přiloženého CD

Data

Obsahuje projekt v ArcGis, ve kterém byl vytvořen Výkres základního členění území (Vykres_zakladniho_cleneni_uzemi.mxd) a soubory s příponami (*.dbf, *.prj, *.sbn, *.sbx, *.shp, *.shx), které jsou vrstvami tohoto projektu.

Text

BP_PLECITA.pdf

Text bakalářské práce ve formátu *.pdf.

Popis_prilozeneho_CD.txt

Popis struktury přiloženého CD.

Zdrojova data

Mokrouše.dwg

Digitální katastrální mapa obce Mokrouše.

ÚZEMNÍ PLÁN OBCE MOKROUŠE

Výkres základního členění území

